

sektől, addig az európai társadalmak nagyobb része befelé fordult. Nagy kérdés, hogy az Unió vezetői és polgárai hogyan mozgósíthatók, miként nézhetnek szembe a XXI század kihívásaival. A szerző válasza érdekes: azt kell bemutatni, hogy mi az ára a „nem Európának”?

A mintegy félmilliárd európai polgár számára az Unió küldetését kellene világosan meghatározni, ez az új minőség a nemzeti költségvetések eddiginél nagyobb „közösségesítését” jelentené, sokszorosát a jelenlegi bruttó nemzeti jövedelem erősen vitatott egy százaléknak. Továbbá a nemzetállamok készségét arra, hogy feladják nemzeti szuverenitásuk további jelentős részét. Sajnos, és ez már a recenzens véleménye, ez nem látszik manapság reális célnak.

Az Artner Annamária – Róna Péter szerzőpáros az optimális valutaövezet, Rác Margit az euró zóna adósságvál-

ságával foglalkozik. Utóbbi tanulmány statisztikai adatok sokaságával mutatja be, hogy a reálgazdasági teljesítmények szempontjából meghatározó az élő és holt munkaráfordítások, a munkanélküliség és a beruházások alakulása. Különösen figyelemre méltó ebből a szempontból a német gazdaság, ahol a 2008 és 2012 között mindössze egyetlen évben, 2009-ben csökkentek a beruházások.

Három országtanulmányt követően (Olaszországról, Somai Miklós), Portugáliáról és Spanyolországról (Éltető Andrea) Válság és válságkezelés a visegrádi országokban címmel Novák Tamás elemzését olvashatjuk. Kezdetben inkább csak az ütemezésben mutatkoztak különbségek a visegrádi négyek között, a fő lépések mindenhol: privatizáció, FDI-bevonás és esetenként, a liberalizáció. 2004-től, az EU-csatlakozástól, azonban felerősödtek a divergens folyamatok. Ennek jelei

a szlovák GMU-tagság, illetve a magyar gazdaság leszakadása a három másik országtól. Ez a különbség eltérő válságkezelési lehetőségeket és eszközöket kínál, ami a gazdasági fejlődés trendjeiben tovább mélyítette a szakadékot Magyarországra és a másik három ország között. Ez különösen élesen mutatkozott meg a beruházások alakulásában, 2008-tól minden évben Magyarországon volt a legalacsonyabb a bruttó beruházások GDP-hez mért aránya.

A tanulmánykötet három utolsó tagja Meisel Sándor értekezése a balti országok gazdaságáról, Ludvig Zsuzsa írása posztszovjet térségről és Szigetvári Tamás elemzése az arab világ gazdaságáról.

A 14 tanulmányt a munkaközösség a fiatalon elhunyt Fóti Gábornak ajánlotta, aki több évtizeden keresztül szerkesztette az Intézet kiadványait.

Becsky Róbert

Bógel György:

Terepszemle: Tanulmányok és feljegyzések az infokommunikációs világról

Typtex Kiadó, 2012

Napjaink médiakommunikációjának egyik leggyakrabban használt fogalma az innováció, korunkat szokták „innovációs társadalom” néven is emlegetni és a társadalom és gazdaság minden problémájának megoldását új termékek és szolgáltatások létrehozásának és elterjesztésének útján keresni. Az innováció mindenhatóságába vetett hit egyik példaként idézhetjük Neelie Kroes-nak, az Európai Bizottság infokommunikációért (is) felelős alelnökének azt a – nyelvújítónak is tekinthető – megfogalmazását, hogy „innováljuk ki” magunkat a világban tapasztalható válságból¹.

Tekintettel az informatikának és a távközlésnek modern világunkban betöltött meghatározó szerepére, nem meglepő, hogy az innovációk jelentős részével is ezeken a területeken találkozunk. Hajlamosak vagyunk az innovációt elsősorban „technológiai” szempontból nézni és a kutatás-fejlesztés-innováció lánc utolsó elemének tekinteni, aminek az előmozdítása elsősorban a kutatásra (és fejlesztésre) fordítandó pénzügyi és emberi erőforrások növelése útján érhető el. Ennek eredményeképpen nagyszámú új termék és szolgáltatás jön létre (illetve a meglévők hatékonysága növekszik), amitől elvárható, hogy az életünk minőségének javítását fogja eredményezni minden területen.

Az innovációs jelenségek természetének a fentiekben leírt „technokrata” szemléleten túlmenő elemzése azonban azt mutatja, hogy az innovációk hatásának érvényesüléséhez nem elegendő az új termékeket és szolgáltatásokat létrehozó kutatás-fejlesztési eredmények megléte, hanem ezeknek a társadalom és gazdaság különböző folyamataiba

való beágyazásához jelentős további – helyenként ellentmondásoktól sem mentes – tevékenységek szükségesek. Ezt úgy is elmondhatjuk, hogy az innováció kutatás-fejlesztési frontvonalá mögött jelentős társadalmi-gazdasági háttérrel helyezkedik el. Bógel György Terepszemléje ennek a háttérnek a feltérképezésére vállalkozik, az infokommunikációs világ innovációinak vonatkozásában.

Ezt a célt a könyv első részében négy tanulmány szolgálja. Közülük az első az innovációnak azzal a – közgazdaságtani szakirodalomban „kreatív rombolás”-nak nevezett – általános tulajdonságával foglalkozik, hogy valamilyen új dolognak a megjelenése általában együtt jár valami másnak a háttérbe szorulásával, a meglévő dolgok, erők és szereplők valamiféle átrendeződésével, ami természetes módon nem tud konfliktusok nélkül végbemenni. Az innováció ilyen alapon kidolgozott elméletének egyes megállapításait ilusztrálva, a tanulmányban bőszégesen találunk példákat az infokommunikáció területén a közeli és távoli múltban

végbement innovációk köréből, a telefontól, a személyi számítógépek különböző formáin és a(z egyre „okosabb”) mobiltelefonokon át egészen a Web 2.0 jellegű tartalom előállításig.

A további három tanulmány egy-egy jelentős, az elmúlt néhány évben szélesebb körben elterjedt innovációs jelenség társadalmi-gazdasági hatásainak részletesebb elemzésével foglalkozik:

- A napjainkban egyre szélesebb körben terjedő „felhőalapú számítástechnika” (cloud computing) az informatikai rendszerek működtetésének területén hozott jelentős, a korábbi helyzetet nagymértékben megváltoztató, újszerű technikai megoldásokat és üzleti modelleket. Megvalósulását az a technológia fejlődés tette lehetővé, ami az adatátviteli vonalak kapacitásának, sebességének, és nem utolsósorban, megbízhatóságának jelentős növekedésével egyre inkább elhanyagolhatóvá teszi az adatok tárolásának és feldolgozásának fizikai (földrajzi) helyszínét, lehetőséget adva ezzel arra, hogy ezek kezelése a – felhasználás helyétől távol eső – nagykapacitású adatközpontokban történjék, és így módon a méretből adódó erőforrás-takarékos megoldásokat lehessen használni. Erre építve az informatikai rendszerek működtetésének világát teljes mértékben átalakító új üzleti modellek jönnek létre, amelyeknek közgazdasági, munkaerő-piaci, szabályozási, sőt még környezetvédelmi vonatkozásairól sok értékes gondolatot olvashatunk a kötetben található tanulmányban.
- Ugyancsak az informatika mostanában legtöbbször emlegetett fogalmi közé tartozik, a „big data” jelenségcsoport, amely az alkalmazások területén hozott jelentős, a korábbi lehetőségeket nagymértékben kiszélesítő változásokat. Az alapokat itt is az infokommunikációs technológiák fejlődése teremtette meg, amely egyre nagyobb mennyiségű, különböző jellegű adat gyűjtését, tárolását, átvitelét és feldolgozását tette (és teszi) lehetővé. Ez a növe-

kedés az utóbbi években olyan minőségi változásokat eredményezett, amelyek teljesen újszerű alkalmazások megjelenéséhez vezettek, először a természettudományok területén, majd fokozatosan áttérjedve a közgazdaság-tudományon (nagyon nagy rendszeres tulajdonságainak modellezés útján való vizsgálata) az üzleti élet gyakorlatába is, ahol – az üzleti intelligencia (BI) ugyancsak gyorsan fejlődő eszköztárával kiegészítve – jelentős döntések nagyon gyors reakcióidővel történő meghozatalát teszi reális lehetőséggé. A kötetben lévő tanulmány ezeket a lehetőségeket elemzi, rámutatva az újszerű alkalmazásoknak az üzleti élet egészét (pl. szervezetek) átalakító hatásaira, de nem hallgatva el a nagymennyiségű adatok kezelésével járó biztonsági, személyiségi jogi és egyéb kockázatokat sem.

- Az utolsó tanulmány egyrészt bemutat egy sok területen széles körben alkalmazott paradigmát, amely szolgáltatásorientált architektúra (SOA) néven már jó néhány éve nagy népszerűségnek örvend. Másrészt azonban – és ez az érdekesebb – rámutat egy sajátos párhuzamosságra, amely az informatikai rendszerek felépítésénél („architektúrájukban”) alkalmazott módszerek és a vállalatok szervezetének kialakításában alkalmazott korszerű szervezeti megoldások között fennáll. A közös elemet a szolgáltatás fogalma jelenti, amelyen valami olyasmit értenek, hogy egy-egy (rész)feladat elvégzését a rendszer valamelyik szereplőjére bízzák oly módon, hogy a feladat elvégzésére „szerződést” kötnek, amely csak a bemenő-kimenő paramétereket határozza meg, a feladat elvégzésének mikéntjét a „vállalkozó”-ra bízva. Az informatikai rendszerek architektúrájának az esetében ez nagymértékben elősegítheti a moduláris fejlesztést és az elkészült rendszerkomponensek újrafelhasználhatóságát, míg a vállalati szervezetek esetében a felelősségi viszonyok tisztázását és a hierarchiát csökkentő „laposabb” struktúrák kialakítását támogathat-

ja. A kötetben található rövid tanulmány csak az SOA-val kapcsolatos alapvető fogalmak és összefüggések ismertetésére vállalkozhat, a bonyolultabb kérdések – beleértve a módszer kockázatait is – tárgyalására a téma bőséges szakirodalmához utalja az Olvasót.

A könyv terjedelmének nagyobb részét kitevő második részben egy – tudatos – műfaji keveredéssel találkozunk: elektronikus megjelentetésre „kitalált” tartalmakat – blogok bejegyzéseit – hagyományos formában, nyomtatott könyvben jelentetnek meg. Egy ilyen szokatlan megoldás több szempontból is vitatható lehet:

- A tartalom vonatkozásában felvethető az, hogy van-e értelme a gyakran napi aktualitásokat tartalmazó, helyenként csapongóan vegyes témakörű blogbejegyzéseket egy nyomtatott szövegbe „befagyasztna” megjelentetni? Erre a kérdésre a kötet – a recenzens számára többé-kevésbé megnyugtató – pozitív választ tud adni: a bejegyzések megfelelő válogatásával – és helyenként szerkesztésével – sikerült egy sor olyan információt közölni, amelyek
  - önmagukban érdekesek,
  - jól tükrözik a szerző széles körű érdeklődését és a dolgok felszíne mögé való nézési hajlamát,
  - gondolatilag kapcsolódnak az első rész tanulmányaiban leírt világhoz, illetve – remélhetőleg – további hasonló tanulmányok kiinduló csiráit hordozzák,
  - a napi aktualitásokkal foglalkozó témákra is igyekeznek időálló gondolatokkal reagálni,
  - betekintést engednek a szerző gondolatvilágába és „in statu nascendi” mutatják meg a gondolatok születését.
- A műfaji keveredés problémái inkább a formai vonatkozásokban jelentkeznek: a blogok eredeti – elektronikus – megjelenési formájához kapcsolódnak olyan eszközök, amelyek az olvasó számára lehetővé teszik a bejegyzések áttekintését, különböző szempontok szerint való keresését (tárgyszavak,

archívumok, szöveges keresés stb.). A nyomtatott megjelenésben ezek elvesznek és a kötet készítői még a nyomtatott szövegeknél használatos hasonló eszközök (tartalomjegyzék, tárgymutató stb.) rendelkezésre bocsátásával sem kívánták az olvasó életét megkönnyíteni. Ennek következtében, szemben az első rész világosan áttekinthető gondolatmenetével, a második részben található értékes gondolatok „ömlesztett” formában jelennek meg, ami a kötet használhatóságát sajnálatos módon csökkenti.

A könyv a Typotex Kiadó „Edition 2.0” sorozatának tagjaként jelent meg, melynek jelszava a nyomtatott könyv és az elektronikus világ közelítése, a „statikus szöveg vs dinamikus internet” közötti ellentmondás feloldása. A fent említett „műfaji keveredés” jól szolgálja ezt a célt. Ennél is tovább megy a kötet azonban azzal a – sorozat egyes korábbi köteteiben már alkalmazott és jelen esetben a blogbejegyzések műfajához jól illő – megoldással, hogy a szöveghez erre felkért szakemberek megjegyzéseket, „kommenteket” fűz-

nek, amelyek a megfelelő helyeken lábjegyzetként publikálásra kerülnek. Ezek általában jól kiegészítik a szerző gondolatait,

- magyar vonatkozásokat megemlítve,
- más szakterületeken előforduló analógiákra utalva,
- a gyakorlati tapasztalatok világából példákat hozva, illetve
- helyenként vitatkozva is egyes megállapításokkal.

Problémaként talán csak az említhető meg, hogy jó lenne több ilyen kommentet látni: a mintegy 200 oldalon, nem is mindig egyenletesen megoszló 43 komment (azaz 4-5 oldalanként egy) nem éri el azt a „kritikus sűrűséget”, ami az olvasó számára folyamatosan érzékelhetővé tenné az anyag „kommentezettségének” tényét. Az Edition 2.0 célok elérésének szempontjából kár továbbá az, hogy annak a perspektívának, miszerint „a kiadó honlapján az adott könyvnél ...folytatható a jegyzetelés, a reagálás, a kritika”, egyelőre – legalább is a recenzio

írásának az időpontjáig – nem sok nyomtatót lehetett látni.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a kötet mind tartalmi, mind formai szempontból sok érdekességet tartalmazó, a hazai infokommunikáció szakirodalmában jelentős helyet elfoglaló műnek tekinthető. Bízunk benne, hogy az Olvasó – a recenzenshez hasonlóan

- egyrészt rákap a Bőgel-blogok rendszeres olvasására,
- másrészt érdeklődéssel várja a folytatást, elsősorban az infokommunikáció területén napjainkban megjelenő további nagyhatású innovációs jelenségcsoportok (pl. 3D nyomtatás, Internet of Things stb.) társadalmi-gazdasági következményeit feltáró tanulmányok formájában.

Dömölki Bálint

¹ „I know we can innovate our way out of the current crisis.” Neelie Kroes: End of Year Message 2011 <http://www.commentneelie.eu/sentence.php?s=1861>

Rosta Miklós:

Innováció, adaptáció és imitáció: Az új közszolgálati menedzsment

Budapest, Aula Kiadó, 2012, 350 old.

Az Aula Kiadó gondozásában jelent meg a Budapesti Corvinus Egyetem munkatársának, Rosta Miklósnak, az Összehasonlító Gazdaságtan Tanszék tanársegédjének doktori kutatásait összefoglaló „Innováció, adaptáció és imitáció: Az új közszolgálati menedzsment” című monográfiája.

A szakirodalom gyakran nevezi „új közszolgálati menedzsmentforradalomnak” azokat a nyolcvanas években elindult közszolgálati reformtörekvéseket, amelyek az elmúlt harminc évben domináns szerepet kaptak nemcsak az

angolszász országokban és más fejlett nyugati demokráciákban, de a nemzetközi szervezetek hatására a világ számos más régiójában is. A szerző munkájában a közszeztort érintő átalakulások ezen uralkodó irányzatához kapcsolódó reformok bevezetésének korlátait helyezi vizsgálatának középpontjába. Ez a témaválasztás az Új Közszolgálati Menedzsment (angolul: New Public Management - NPM) reformok bevezetésével és az azokhoz fűződő tapasztalatokkal foglalkozó nemzetközi kutatások közé illeszkedik, amely szakirodalom egyre részletesebben tárgyalja az NPM-eszköztár bevezetésével kapcsolatos anomáliákat, kiváltképpen a nem angolszász országokban. Magyarországon valójában nem beszélhetünk átfogó NPM-reformról abban az értelemben, hogy az adott eszköztár jelentős része bevezetésre került volna. Ezért a szerző kutatásában is

inkább arra helyezi a hangsúlyt, hogy a nemzetközi szervezetek – és így az EU komoly finansziális – támogatásának ellenére miért nem sikerült meghonosítani ezeket a törekvéseket, illetve miért van kis esélye, hogy valaha is sikeresen meghonosodjon a nem angolszász országokban ez a közszeztort érintő, alapjában véve piacközpontú menedzsmentszemlélet.

A szerző deklarált célja, „...hogyan tudományos igénnyel megvizsgálja és választ adjon arra a kérdésre, vajon a társadalmi – azon belül is elsősorban a gazdasági és politikai – folyamatok intézményi burkát jelentő informális és formális intézmények befolyásolják-e, és ha igen, milyen módon és mértékben az NPM-irányzat zászlaja alatt bevezetendő menedzsmenttechnikák sikeres bevezetésének lehetőségét” (16-17. old.). Ennek a kutatási célnak megfelelően a szerző az új intézményi közgazdaságtan és a Kornai János által